

Brussel, 6 februari 2019

Advies 2019/02

Uitgebracht op eigen initiatief

Artikel 109 van de wet van 30 december 1992 houdende sociale en diverse bepalingen

Opbouw van sociale rechten na de wettelijke pensioenleeftijd : voorstel tot invoering van een minimumbijdrage voor zelfstandigen zonder pensioen

In dit advies formuleert het Comité een voorstel om zelfstandigen die na de wettelijke pensioenleeftijd nog beroepsactief blijven en geen pensioen ontvangen, in de toekomst te onderwerpen aan dezelfde bijdrageregels als diegene voor zelfstandigen in hoofdberoep. Dit verzekert de betrokkenen dat zij op basis van hun beroepsactiviteit sociale rechten opbouwen. Er zal evenwel een mogelijkheid zijn om, weliswaar op aanvraag, alsnog gebruik te maken van de specifieke bijdrageregels die vandaag op deze groep van toepassing zijn. Dit wil zeggen i) geen betaling van sociale zekerheidsbijdragen indien het inkomen onder de 3.065 EUR blijft (2019) en ii) geen minimale bijdragebetaling. De budgettaire impact van dit voorstel is gering.

In dit advies formuleert het Comité een voorstel tot invoering van een minimumbijdrage voor zelfstandigen die na de wettelijke pensioenleeftijd nog beroepsactief blijven en geen pensioen ontvangen¹. Deze minimumbijdrage verzekert de betrokkenen dat zij op basis van deze beroepsactiviteit sociale rechten opbouwen.

1 Context

In het kader van de arbeidsdeal² besliste de federale regering om een recht op ongeschiktheidsuitkeringen toe te kennen aan personen die na hun 65ste blijven werken. De bestaande regelgeving voorzag immers dat aan niemand een arbeidsongeschiktheidsuitkering kon worden toegekend na de wettelijke pensioenleeftijd, ook niet aan de personen die na die leeftijd beroepsactief bleven en geen pensioen opnamen. In geval van arbeidsongeschiktheid waren deze personen dan ook genoodzaakt om hun pensioen op te nemen.

¹ Een andere groep vormen die zelfstandigen, die een beroepsactiviteit uitoefenen nadat ze hun pensioen (vervroegd) hebben opgenomen. Deze zelfstandigen oefenen hun activiteit uit in het kader van het specifieke systeem van toegelaten activiteit.

² Punt 21 van het document [#JOBSJOBSJOBS. Jobs stimuleren om de sociale zekerheid en de koopkracht te versterken](#) van 24 juli 2018.

In uitvoering van deze regeringsbeslissing werd in december 2018 aan het Beheerscomité van de Uitkeringsverzekering voor Zelfstandigen een ontwerp van koninklijk besluit^{3,4} voorgelegd dat een recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voorziet gedurende de eerste zes maanden van primaire ongeschiktheid voor de zelfstandige die na de wettelijke pensioenleeftijd nog een beroepsactiviteit uitoefent, op voorwaarde dat:

- de betrokkene nog niet daadwerkelijk zijn rustpensioen of eender welk als dergelijk pensioen geldend voordeel heeft genoten;
- voor zover het bedrag van de betaalde sociale bijdragen minstens het minimum bereikt, verschuldigd door een zelfstandige in hoofdberoep.

2 Problematiek

Voor individuen die na de wettelijke pensioenleeftijd als zelfstandige beroepsactief blijven zonder een pensioen op ten nemen, geldt in het sociaal statuut een specifieke bijdrageregeling⁵. In tegenstelling tot de bijdrageregeling voor zelfstandigen in hoofdberoep geldt voor deze groep:

- geen minimale bijdrageverplichting⁶;
- een bijdragevrijstelling als de beroepsinkomsten lager zijn dan 3.064 EUR.

Op deze zelfstandigen zijn echter wel dezelfde bijdragepercentages van toepassing als diegene die gelden voor zelfstandigen in hoofdberoep, nl. 20,5% op het inkomen tot 59.796 EUR en 14,6% op het inkomen tussen 59.796 EUR en 88.120 EUR⁷.

³ Ontwerp van koninklijk besluit tot wijziging van het koninklijk besluit van 20 juli 1971 houdende instelling van een uitkeringsverzekering en een moederschapsverzekering ten voordele van de zelfstandigen en van de meewerkende echtgenoten.

⁴ Overigens beoogt een ander ontwerp van koninklijk besluit, het ontwerp van koninklijk besluit tot wijziging van het koninklijk besluit van 22 december 1967 houdende algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen, de gelijkstelling van de arbeidsongeschiktheidsperioden die gelegen zijn na de wettelijke pensioenleeftijd indien aan de zelfstandige daadwerkelijk arbeidsongeschiktheidsuitkeringen worden toegekend. Deze gelijkstelling geldt eveneens voor een periode van maximaal twee kwartalen.

⁵ Artikel 13 van het KB. nr. 38. Dit artikel is ook van toepassing op i) verzekeringsplichtigen die beroepsactief blijven na de wettelijke pensioenleeftijd maar wel een pensioen genieten (ongeacht het stelsel) en ii) verzekeringsplichtigen die hun pensioen als zelfstandige en/of als werknemer hebben opgenomen vóór de wettelijke pensioenleeftijd. De verzekeringsplichtigen die alleen hun pensioen als statutair ambtenaar hebben opgenomen vóór de wettelijke pensioenleeftijd, vallen tot aan het bereiken van de wettelijke pensioenleeftijd niet onder de toepassing van dit artikel 13, maar zijn zelfstandigen in hoofdberoep of eventueel zelfstandigen in bijberoep op voorwaarde dat hun bruto jaarlijks pensioen als ambtenaar minstens 14.838,59 EUR bedraagt.

⁶ Zelfstandigen in hoofdberoep betalen een bijdrage berekend op een minimumbedrag van 13.847 EUR.

⁷ Voor verzekeringsplichtigen die beroepsactief blijven na de wettelijke pensioenleeftijd maar wel een pensioen genieten en verzekeringsplichtigen die hun pensioen als zelfstandige en/of als werknemer hebben opgenomen voor de wettelijke pensioenleeftijd, geldt op de eerste inkomensschijf daarentegen een bijdragepercentage van 14,7% in plaats van 20,5%. De laatste groep moet bij de verderzetting van zijn activiteit evenwel bepaalde inkomensgrenzen respecteren wanneer het pensioen vervroegd werd opgenomen na een loopbaan van minder dan 45 jaar.

Ondanks het initiatief om zelfstandigen die na de wettelijke pensioenleeftijd actief blijven zonder een pensioen op te nemen, toegang te geven tot de arbeidsongeschiktheidsverzekering, zorgt de specifieke bijdrageregeling voor deze groep ervoor dat de betrokken zelfstandigen in geval van arbeidsongeschiktheid niet per definitie recht zullen hebben op een uitkering. Dit zal enkel het geval zijn wanneer de zelfstandigen in kwestie een voldoende hoge bijdrage betaald hebben, nl. minstens zo hoog als de minimumbijdrage voor een zelfstandige in hoofdberoep. Ook de verdere opbouw van pensioenrechten als zelfstandige wordt door dezelfde voorwaarde geconditioneerd.

Cijfers leren dat in de praktijk slechts een beperkt aandeel van de beoogde doelgroep binnen het toepassingsgebied van de maatregel zal vallen. Een aanzienlijk deel van de zelfstandigen dat na de wettelijke pensioenleeftijd actief is zonder een pensioen te ontvangen (83%), beschikt immers over een inkomen dat lager is dan de minimumdrempel voor bijdragebetaling in hoofdberoep.

Tabel 1. Evolutie van het aantal zelfstandigen actief na de wettelijke pensioenleeftijd zonder genot van een pensioen naar geslacht, volledig stelsel, 2013-2017

Jaren (telling op 31/12)	Totaal aantal actieven na pensioen(leeftijd) van 65 jaar en ouder dat geen pensioen heeft			Totaal aantal actieven na pensioen(leeftijd) van 65 jaar en ouder dat geen pensioen heeft en dat bovendien <u>minstens een inkomen heeft dat groter of gelijk is aan het minimuminkomen voor bijdragebetaling in hoofdberoep</u>		
	M	V	Totaal	M	V	Totaal
2013	10.193	6.044	16.237	3.642	1.019	4.661
2014	9.711	6.289	16.000	2.921	944	3.865
2015	9.910	6.454	16.364	2.911	972	3.883
2016	8.553	6.253	14.806	1.930	759	2.689
2017	8.557	6.553	15.110	1.809	746	2.555

Bron : Pensioendienst RSVZ

Zonder een aanpassing van de bijdrageregeling, blijft het overgrote deel van de beoogde doelgroep dus uitgesloten van de nieuwe maatregel.

Deze vaststelling verdient een nuancering, omdat ook zelfstandigen die verklaard hebben hun inkomsten te beperken om hun echtgenoot toe te laten een voordeliger gezinspensioen te genieten, in deze cijfers vervat zitten.

3 Voorstel van het Comité

Om elke zelfstandige die geen pensioen opneemt op de wettelijke pensioenleeftijd en beroepsactief blijft, toegang te geven tot de arbeidsongeschiktheidsverzekering en de opbouw van pensioenrechten, stelt het Comité voor om deze groep in de toekomst te onderwerpen aan dezelfde bijdrageregels als diegene voor zelfstandigen in hoofdberoep. In vergelijking met de huidige regeling zou dit betekenen dat deze zelfstandigen voortaan *i)* geen bijdragevrijstelling meer genieten en *ii)* een minimumbijdrage betalen.

Met dit voorstel wordt tegemoetgekomen aan de vaststelling die het Beheerscomité van de uitkeringsverzekering voor zelfstandigen maakte in zijn advies⁸ over het recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen na de wettelijke pensioenleeftijd. Daarin stelde het dat de concrete toepassing van de voorgestelde maatregel vereist dat de zelfstandige een minimumbijdrage betaalt waarvan het bedrag minstens gelijk is aan de minimumbijdrage die een zelfstandige in hoofdberoep verschuldigd is.

Hoewel het Comité belang hecht aan de rechtszekerheid die dit voorstel biedt aan zelfstandigen die na het bereiken van de wettelijke pensioengerechtigde leeftijd aanvullende sociale rechten willen opbouwen, is het er zich van bewust dat er situaties zijn⁹ waarin de zelfstandige toch de nu geldende bijdrageregels zou verkiezen. Daarom stelt het Comité voor om aan de betrokken doelgroep de mogelijkheid te geven om, weliswaar op aanvraag, alsnog gebruik te maken van de specifieke bijdrageregels die vandaag op hen van toepassing zijn¹⁰. Dit wil zeggen *i)* geen betaling van sociale zekerheidsbijdragen indien het inkomen onder de 3.065 EUR blijft (2019) en *ii)* geen minimale bijdragebetaling. Door te opteren voor deze mogelijkheid ziet de zelfstandige af van de verdere opbouw van sociale rechten, tenzij hij - ondanks deze keuze - alsnog een bijdrage zou betalen die minstens overeenstemt met de minimumbijdrage die verschuldigd is in hoofdberoep¹¹.

Deze nieuwe regeling veronderstelt van de zelfstandige die na de pensioenleeftijd geen verdere sociale rechten wenst op te bouwen, een zeker mate van initiatief en pro-activiteit. Het Comité wijst daarom op het belang van correcte informatieverstrekking zodat de beoogde doelgroep van de verschillende opties (en hun gevolgen) op de hoogte is en een onderbouwde keuze kan maken. Het Comité meent dat de voorgestelde werkwijze, mits het correct en proactief vervullen van de informatieopdracht door de sociale verzekeringsfondsen, de beste garantie biedt op een geïnformeerde keuze door de zelfstandige.

⁸ Advies nr. 105757a van 7 november 2018

⁹ Bijvoorbeeld wanneer een zelfstandige niet over een eigen loopbaan of over slechts een zeer korte eigen loopbaan beschikt en aan de echtgenoot een gezinpensioen wordt uitbetaald.

¹⁰ In het kader van artikel 13.

¹¹ Bijvoorbeeld wanneer de inkomsten op het moment van voorlopige bijdragebetaling lager zijn dan het bedrag van de minimumdrempel, maar na de regularisatie boven de minimumdrempel blijken te liggen.

4 Budgettaire impact

De maatregel vormt een opportuniteit voor zelfstandigen die minder verdienen dan de minimale bijdragedrempel die van toepassing is voor zelfstandigen in hoofdberoep en die - met kennis van zaken extra - pensioenrechten willen opbouwen.

Het Actuarium van de DG Zelfstandigen verwacht echter dat de meerderheid van de zelfstandigen die minder verdienen dan de minimale bijdragedrempel voor een zelfstandige in hoofdberoep, een beroep zal doen op de mogelijkheid om gebruik te blijven maken van de specifieke bijdrageregels die vandaag op hen van toepassing zijn en dus zal bijdragen op dezelfde manier als nu.

Langs de andere kant vormt het feit dat de lagere bijdragebetaling slechts mogelijk is op aanvraag, mogelijk een rem voor de zelfstandige om van het systeem gebruik te maken.

Het Actuarium benadrukt verder dat de maatregel het meest interessant zal zijn voor zelfstandigen:

- *i)* waarvan het inkomen dicht bij de minimale bijdragedrempel voor zelfstandigen in hoofdberoep ligt, *ii)* de individuele pensioenrechten reeds voldoende hoog zijn én *iii)* die er omwille van een persoonlijke keuze voor hebben gekozen om geen pensioen op te nemen en niet omwille van de opname van een veel voordeliger gezinspensioen in hoofde van de echtgeno(o)t(e);
- waarvan de individueel opgebouwde pensioenrechten onvoldoende hoog zijn maar die er zich van bewust zijn dat hun individueel pensioen door de bijkomende pensioenopbouw hoger zal zijn dan het verschil tussen het gezinspensioen en het individueel pensioen in hoofde van de echtgen(o)t(e).

Hoewel de budgettaire impact op de bijdragen omwille deze elementen onzeker is, verwacht het Actuarium dat de maatregel op dit vlak bijna budgettair neutraal zal zijn. Op lange termijn wordt evenwel een lichte stijging van de pensioenuitgaven verwacht.

Namens het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, op 6 februari 2019 :

**Veerle DE MAESSCHALCK,
Secretaris**

**Jan STEVERLYNCK,
Voorzitter**

